

— સુધરેલી રીત મુજબ —
વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ
— તૈયાર કરેલી —

રહેલી ચોપડીના અર્થ.

(કવિતાની સમજૂતી; અધરા શબ્દો;
જોડાક્ષરો; પાઠનો સાર; ક્ષિપ્ત.)

— રચનાર —

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ બિન્ડ કો.
શાહપોર—સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—શા. મગનલાલ મોતીરામ.
પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર, સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ના રૂપમાં આકટ
મુજબ રજૂ કરાવ્યું છે.

છાપનાર—ઠાકોરદાસ માનસીંગ.
છાપવાનું ઠેકાણું—“જૈન વિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ”
ચૌદાના પૂલ ઉપર સુરત.

સને ૧૮૧૫. એપ્રિલ.

કિંમત બે આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અ. રા. પાં. ર.
ગુજરાતી કાંપીરાઈ-સંગ્રહ
૭૨૨/૨
૫૫૭૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

૧ ગજરાત, કાપીગરિમ ભાગ

અનુક્રમિક ૫૫૮૬

શ્રીક

પુસ્તકનું નામ ૫૮૮૬ મોરડીના રૂપ

વિષય

પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક.”

એક આનો.

કર્તા-છગનલાલ ખાતીરામ શાહ. શાહપેર, સુરત.

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.	લીપેગુપે=જાણ મટા-	જમવાનું=ખાવાનું.
દિવાળી=વરસનો છેલ્લો	ગ્રાથી સાફ કરે.	લુગડાં=કપડાં.
દિવસ; આમો વદ	ચોળેજે=ચોપડે છે; છાંટે છે.	ધરણાં દાગીના; જાણુઓ.
અમાસ.	મંજેરી=ધારી.	દરખાનું=આતશખાજી.
અક્ષર=હરફ; દસ્કત.	ધુધરા=ધુધરાના આધા	ફાડે છે=મળગાવે છે.
નિશાળ=મળવાનું કે કાણું	રતો ધડતો અનારેસો	મૌ=અધા.
રબ=ધુટી.	ગળ્યો પદાર્થ.	ગીત=રામથી ગાવું તે.
રાજી=ખુશી.	સાથીઆ=ચુનાતી ફાક	ધરધર=વેરવેર.
છોડી=છોડરી.	વગેરેનાં કાઢેલાં ચિત્ર	૪ટાકડા=૬ટાકડા.
પાછી વળી=ફરી.	આંગણામાં=મારણા આ	૬૬૪૬=૪૬૪૬.
બેગી=સાથે; એકઠી.	ગળ.	હરખાપ=ખુશી થાય.
	સાંઈ સાંઈ=ગળ્યું ગળ્યું.	

સમજુતી—દિવાળીના દસડામાં ઘેરઘેર દીવા સળગે છે અને ૬ટાકડા ૪૬૪૬ ફટે છે તેથી દોકરાંઓ ઘણા ખૂશ થાય છે.”

પાઠ ૨ જો.	અંધ રહે છે=રજ પડે છે.	ધર્મ માનનાર.
વાર=દિવસ; દહાડો.	રવિ=સુરજ; સૂર્ય.	જુમેનાત=ગુરવારની રાત
વિષે=ખાખત.	દેવળ=દહેરું.	પાછો=રીતે; ખીજવાર.
કચેરી=કારટ.	કુડે=પછી.	અઠવાડીઉં=સત દિવસ.
	મુસલમાન=મુસલમાની	ફરીયા=ખીજવાર.

સમજુતી—પહેલો રવિવાર, પછી ખીજે સોમવાર, ત્રીજે મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરવાર, અને પછી છઠ્ઠો શુક્રવાર આરે છે. (૧) સતતમો વાર રાત્રિ છે, તે છેલ્લો વાર ગણાય છે; એવી રીતે સત દહાડાનું એક અઠવાડીઉં થાય છે. (૨)

પાઠ ૩ જો.	જડી લીધેલું લાકડાનું	ચિત્રો=છબીઓ.
ફરતી=ચારે બાજુએ;	ધર.	ટાંગેલાં=લટકાવેલાં.
આસપાસ.	વાવટા=નિશાન; ધજા.	ધોડા=પાટીઉં મૂકવાની
પાડ=કાંટાનો કે તારનો	મોગરી=ધંટ વગાડવાની	ખેલક.
બનાવેલો આંતરો.	લાકડાની હથોડી.	કસરત=મહેનત કરી શ-
દરવાજો=મોટું બારણું	મહેતાજી=માસ્તર, ગુરુજી	રીરને મજબુત બના
માંહે=અંદર.	ખેલક=ખેલવાની જગા.	વવું ને.
ફૂલજાડ=ફૂલ થાય તેવા	કલાકની શીશી=કલાક	માટી=મટોડી.
છોડ.	જાણવાનું સાધન.	મજની=સારી.
વેલ=વેલો; ભોંયપર	ગામ=જ્યાં થોડા ફળા-	અડી=આ ઠેકાણે.
પથરાતો છોડ.	આં અને ઘર હોય તે	રોજ=દ મેશાં.
છોડ=છોડવો; તાનું ઝાડ.	નકશો=ગામ કે દેશનો	પાઠ ૫ જો.
ચોકડું=ચારે બાજુથી	ચિત્રેલો નમુનો.	ધોતવા=ધોતડી, ધોતી.

અંગરખી=ડગતી.	પાઠ ૬ ટૂં.	ધોવડાવવાં=સાર કરાવવાં.
નેડીઓ=નાના ખૂટ, ખાસડીઓ.	ચોકખાઈ=સફાઈ; સુવ-ડત.ઈ.	ડાધા=ડપકા.
દરજી=લુગડાં શીવનાર.	ચોકખાં=સાફ.	વાડો=વરતી પાછળની ખુદ્દી જગા
સુરવાલ=સાંકડા પાયચાનો લેધો;	મેલાં=ગંદાં; મેલવાળાં.	ગંદવાડ=ગોજવાડ.
૪ળીકું=મહોલ્લો.	ખરાખર=સારી રીતે.	નાથ=ધણો.
કોટ=ડગતો.	ડીલ=શરીર.	માંદા=ખાખરી;
ધાધરી=નાનો ચણીઓ	ગંદી=ખરાખ.	કવિતા=ગાયન.
ઓઢણી=ઢોકરીઓને ડીલે તથા માયે ઓઢ.	અડાય=અડકાય.	મુખડું=મોં.
ત્રાનું ત્રણ ગજનું લુગડું	ફાલ્લો=ગુમડું; ચાંડું.	દીલ=મન.
પરીક્ષા=તપાસણી.	ખસ=ઝીણી ફાલ્લી, ખુજળી.	જગનાનાથ=જગતના ધણી; પરમેશ્વર.

સમજુતી—મારો ઓઢલો સાફ છે, અને મારા ઘરનો ચોક પણ સાફ છે; મારાં લુગડાં સાફ જોઈને, બધા લોક મને ચોકખો કહે છે. (૧) માફ મોં સાફ છે; અને મારા હાથ પણ ચોકખા છે મારા ચોકખા (પાપ વગરના) મનમાં પરમેશ્વર મિરાજે છે. (૨)

પાઠ ૭ મો.	ભાણો=ખેનનો છોકરો; ભાણેજ.	અડક્યો નહિ; ખધું નહિ.
વરસગાંઠ=સાલગીરી;	કઢી=છાશમાં આદુ મરચાં, હળદર વગેરે નાખી ઢિળાળેલી તે.	ખીટાં=પાનમાં ચુગે કાથો સોપારી વગેરે મુઠી બનાવેલી પટીઓ.
જન્મ દિવસ.	હાથપણ અડાડ્યો નહિ=	
ભાગ્યા=પસંદ પડ્યા;		
સ્વાદ લાગ્યા.		
ઝટ=જલદી.		

પાઠ ૮ મો.

કોકો=આપનો ભાઈ.

કાકી=કાકાની વહુ.

ભત્રીજો=ભાઈનો છોકરો.

મામો=માનો ભાઈ;

આપનો સાળો.

મામી=મામાની વહુ.

ભાણેજી=જેનનો છોકરો;

ભાણે.

દેશ=આપની જાત.

દુઓ=દેશનો વર.

માસી=માની જાત.

માસો=માસીનો વર.

પીતરાઈ=કાકાનાં છોકરાં

મોળાઈ=મામાનાં છોકરાં

મસિઆઈ=માસીનાં

છોકરાં.

દેશઆત=દેશનાં છોકરાં

જનેવી=જેનનો વર.

સાળો=વહુનો ભાઈ.

સાળી=વહુની જાત.

ઝોરમાઈ=આપ એક ને

મા જુદી જુદી હોય તે;

સાવકાં.

સાવકી=ઝોરમાઈ

મા એક અને આપ જુદા

જુદા હોય તે દ્વિધમાઈ

કહેવાય.

જમાઈ=છોકરીનો વર.

વહુનાં માઆપ=છોકરા-

નાં સાસુ સસરો.

વરનાં માઆપ=છોકરીનાં

સાસુ સસરો.

છોકરાં કે છોકરીના સ-

સરો એક બીજાને

વેવાઈ કહે છે.

છોકરા કે છોકરીની

સાસુ એક બીજાને

વેવાણુ કહે છે.

પાઠ ૧૦ મો.

મોટાં=મોટી ઉમરનાં;

વડીલ.

પ્રમાણે=રીતે.

પૂઠં=પાછળ.

આવાજી=આપાજી.

વખાણુ=સારું કહેવું તે.

માન=આવકાર.

પાઠ ૧૧ મો.

ઉબાણી=મીઝખાની;

અખે=એ જો.

કયાં=કયે ઠંકાણે

આશોપાલવ=એક જ-

તનું ઝાડ, (એનાં પાં-

દડાંનાં તોરણો અને છે)

વિના=વગર;

પૌંઆ=ડાંગર પલાળી

શેકીને ખાંડીને બના-

વેલા તે.

ધાણી=જીવાર, મકાઈ,

વગેરેના દાણાને શેકી

બનાવે છે તે.

વધારેલાં=વધાર દીધેલાં

ખારેકી=ખારેકના જેવા

દળ=લોટને શેકી તેમાં

ધી ખાંડ વગેરે વસ્તુ

નાખી બનાવેલું તે.

દાદી મા=આપની મા.

રાંદેરી=રાંદેરમાં થતાં

શેતરંજી=પાથરવાનું

જાડું સુતરાઉ બિંબનું

પાથરણું=ખિછાનું
હાર=ઓળ
શાક=દૂધી, વેગણ, પા-
પડી વગેરે.
ચટણી=આદુ, મરચાં,
કાથમીર, મીઠું વગેરે
છુંદી બનાવેલી તે.
ખૂમ=ધણ.
મળ=રમળ; ગમત.

પાઠ ૧૨ મો.
હાડી=સઢવાળો મોટો
મછવા.

રમત=ગમત; ખેલ
તાપ=તડકો; ગરમી.
પણે=પેત્રે દેકાણે.
એકડાં=ભેગાં
તરફ=ખાણુ
તળાવ=જેની ચારે બા-
જુએ જમીન અને વ-
ચમાં પાણી હોય તે.

પછાડી=પાછળ
સરત=હાર જીત;
થોભો=કેમ રહો.
જીત્યો=જીત્યો
સઢ=વણાણુને ચાલવામાં
મદદ કરવા માટે પવન
ભરાવવા સાડ ખાંધેલું
લુગડું.
ચાલ=રીતભાત.

સુંદર=સારી.
સહેલ=મળ; મોજ.
પાઠ ૧૩ મો.

ખંડ=ખેરાંની કાંચળીના
કાપડાનો કસખી રેતો.
કાંચળી=ખેરાંનું કાપડું.
રડતી=રોતી
છાની=મુગી; ચૂપ.
હાં=ચાડ.
નજર કરી=જોષ.
ડાહી=શાણી; સમજણી.

પાઠ ૧૪ મો.
દેડકાં=પાણીમાં રહેનાર
ચોપગાં પ્રાણી.
પાળ=કોરણ; કોર; કાંડ.
ફેંકાફેંકી=નાખાનાખી.
ધડાધડ=ધમોધમ.
માયાં જમએ છીએ=
દુઃખી થમએ છીએ.
અરે=ઓ.
ખરી=સાચી.
પ્રાણી=જીવ.
ધળ=દુઃખ; તુકસાન.
રમત=ખેલ.
સંભાળી=સાચવી.
દુઃખ=ખીડા.
તુકસાન=ખગાડ.
કદી=કોષ વખત.
ખેલતાં=રમતાં.
ભારી=ધણું.
હાણુ=તુકસાન.

સમજુતી—રમત ગમત કરતાં, કોષ વખત પણ કાઢને તુક-
સાન કરવું નહિ; નકારો રીતે રમતાં ધણું તુકસાન થાય છે. ..

પાઠ ૧૫ મો.	લીસોટો પડે છે તે	વાંસો=પીઠ; અરડો
દયા=મહેરગાની, રહેમ.	યાદ=ફેમ.	વારાફરતી=એક પછી એક
ખીજ્યા=વઢયા.	બૂલી=વીસરી	દીવા દેત=આંખ ખંન
તળે=નીચે	ગળ=શક્તિ	કરવી તે
છુંદાય=ચગદાય; કચદાય	ઉપરાંત=વધારે	સમજ્યો=જનણું
શંકાં=ખોટી મહેનત	પાઠ ૧૬ મો.	સેળભેળ=એકઠા
દાર=ગાય, મેંસ, બળદ	એનઘેન=છોકરાઓની	હોશિયાર=ચાલાક
વગેરે ઘાસ ખાનાર પશુ	એક રમતનું નામ છે	પારખી=ઓળખી
કામનાં=ખપનાં; ઉપયોગી	છુટ્ટો=અંધન વગરનો.	સંતાવા=છુપાવા
સંભાળ=અરદાસ	મજન=ગમત	અડશો=અડકશો
વખતસર=મરાખર વખતે	દાવઃ=વારો	ખચી જશો=વારો આ-
સાફ=ચોક્કા	પહેલાં=અગાઉ.	વશે નહિ
નીરવાનું=નાખવાનું	જણુ=છોકરો	લાંખો વખત=ધણીવાર.
સોળ=ઝપાંટા; લાકડીના	અંધકર=મીંચ	ઓળખ=પારખ
મારથી શરીરપર જે	બાકીના=ખીજન	શાખાશ=ધન્ય; દીક
		ખસ=ધણું

સાર—આ રમતથી લાગવાથી ઇન્દ્રિય, ધારણા શક્તિ વગેરે શક્તિઓ કેળવાય છે.

પાઠ ૧૭ મો.	ગાળ=ખરાબ શબ્દ	કાપે=કાપ મૂકે
સાય=સાલું; સાચી વાત	જુહું=ખોટું	કાપ=ચીરો
ગન્યો=પસંદ પડ્યો	હેત=માયા; ખ્યાર	ગભરાયો=અકળાયો
દેશાઈ=જગીરદાર	વખાણ્યો=પસંદ કર્યો	સાચા ખોલું=ખર્ચ ખો-
હેર્યા=છોકરાં.	દેખે=જુએ	લનાર

પાઠ ૧૮ મો.	અમથી=ખેટી; જુડી.	છેતર્યા=કુચા
વધ=રાડી ખાનારૂં ચ-	ધાન્ટે=દોડી આવજો.	વા'રે=મદદે
ટાપટાવાળું પ્રાણી	આસપાસ=આજુબાજુ	વા'રે ધાયા=મદદે દોડી
મશ્કરી=મજક.	શરમાઈ=લજવાઈ	આવ્યા
પરતાય=દીલગીર થાય	ખોડું=ખરાખ; માડું	સપડાય=રસાય
ખચ્યાં=ખાકીરણાં, કિંગ્યાં	સાચી=ખરી	જુદાણું=જુડું; ખોડું
સીમ=ખેતર	રોવા=રડવા	આખર=છેવટ
		જન=માણસ

સમજુતી - જો માણસ ખીજ માણસની મજક કરે છે તે માણસ પહેલાં કે પછી પકડાય છે; ખોટાં જલદી જણાઈ આવે છે. અને આખરે તે જુડો માણસ દીલગીર થાય છે. (૧)

પાઠ ૧૯ મો.	ભિખારી=જેની પાસે	આંધળો, ખડેરો વગેરે
જુક્તિ=કળા, યુક્તિ.	ખાવા પીવાનું ન હોય	ખોડવાગો.
પોકે પોક મૂકી=મોટે	તે; ભીખ માગનાર	દયા=મહેરયાની.
સાહે ઘાંટા પાડી.	ભજન=મથ્વરના ગુણ	ભગવાન=પરમેશ્વર
અધ્યા=કોઈને નામ દી-	ગાવા તે.	ભાડું=સારું, કલ્યાણ
ધા વગર ખોલાવવું તે	પુરાં=પુરતાં; જોઈએ	પાઠ ૨૨ મો.
ખચાવ=કિંગાર,	તેટલાં	સરદાર=કેપરી
આવું=દૂર.	આંધળો=જેને જે આંખે	રવખું=ઝીંઘમાં આવતા
અકેકને=દરેકને	દેખાય નહિ તે	ચિચાર
કયુલ કરી=માની	ભીખ=માગી ખાવું તે	જંગલમાં=વનમાં
પાઠ ૨૦ મો.	પગે અપંગ=પગે ખોડ	હરણી=કરણી માદા.
ગરીખ=પૈસા વગરનો.	વાળો; લુક્ષો; લંગડો	રૂપાળું=શાભિતું
અન્ન=અનાજ	અપંગ=લુક્ષો, લંગડો,	કિપાડી=કિંચકી

એકદમ=તરત

છલંગ=રાગ; દૂધકો

દેવતાઈ=દેવતા જેવો

પુરુષ=માણુસ

પાઠ ૨૩ મો.

ઉંદરડી=ઉંદરનું બચ્ચું
રસોડું=રસોઈ કરવાની

જગા; રાંધણી

ભરોઈ=સંત.ઈ

ભાત=આદેશ ચોખા

ખાવાનું=ખોરાક

સારાં=મલાં

ઉપલા=ઉપરના

આકું=કાણું

પોળી=મેપડવળી રોટલી

મન=મરજી; ખુશી

મણા=ખામી; ખોડ

ઉંદરીકે=ઉંદર પકડવાનું

પાંજરું

ભોગતેગે=એકાએક

પાર=છેડો;

વસ્ત્રે=હાલ; દશા

સાર-આળકોએ મો.

ટાંતી શિખામણ

માનવી.

પાઠ ૨૪ મો.

કાંડો=કિનારો

પોલ=પોલાણ;

દર=કાણું; સાપ, ઉંદર

મકોડા, કોડી વગેરેને

રહેવાનું ઘર

ઝેરી=ઝેરવાળો

પખી=પાંખવાળા જ.

નાવર જેવાંકે ચકલી

પોપટ, કાગડા વગેરે

કુશાડા=કૂં કૂં અવાજ

કરવો તે.

છુંદી=ચગદી; કચડી

ફેણુ=સાપની પહોળી

કરેલી ગરદન

છોલાય=ધસાય; સોરાય

વળગીને=આઝીને

ચટકા=ડંખ

ભોંય=જમીન

પછાડી=અક્ષાળી

વાસ=પીમળ;

પછાડા=અપ્પાટ

અંતે=આખરે; છેવટે

જેરાવર=જાખરી

જીવ લીધો=મારી નાખ્યો

ઝાઝા=ઘણા

નખળા=જેર વગરના;

વેર=અદાવત;

નાગ=ફેણુવાળો મોટા

સાપ

પ્રાણુ=જીવ.

પેર=રીત

સમજુતી—જેર વગરના પણ ઘણા માણસો સાથે કોઈ પણ

દિવસ વેર કરવું નહિ; જુઓ કે આ રીતે ઘણી કીડીઓએ મળીને

મોટા સાપને પણ મારી નાખ્યો.

.. સાર—કોઈને હલકું ગણી તિરસ્કાર કરવો નહિ, તેમજ પોતાની

શક્તિ વધારે છે એમ ધારી અહંકાર કરવો નહિ.

પાઠ ૨૬ મો.

ચતુરાષ્ટ્ર=દ્વેશિયારી;

હઠાપણુ

કુળે-ભોટવો

આમતેમ=આજુબાજુ

ફાંશાં=ખોટી મહેનત

ઉપાય=મલાજ

સૂઝી આબ્યો=ગડયો

પાછી=મીઞવાર; ફરીને

મટાડી=ફૂર કરી

નાચતો=ફૂદતો

ધુપાદ=સંતાપ

કાળે=માટે; સાં

કંકર=કાંકરી

ધીરજ=સમુરી

કહણુ=અધરૂં

જલદી=થોડીવારમાં

પાર મૂકાય=પુરૂં થ.જ

સમજુતી—ભોટવામાંનું ઉંડું પાણી ઉપર લાવવા માટે કાગ-
ડાએ કાંકરા નાખ્યા, તેથી પાણી ઉપર આગ્યું, તે આજ પીધું. (૧)
સમુરી ને હઠાપણથી જે અધરૂં કામ હોય છે, તે થોડી વારમાં
પુરૂં થાય છે; માટે ભણે તમે બધા કરી જુઓ. (૨)

સાર—અક્લ અને ધીરજથી જેવું કામ થાય છે, તેવું શંકા
મારે થતું નથી.

પાઠ ૨૭ મો.

કાપણી=અનાજ, ઘાસ

વગેરે કાપવાનું કામ

મહેનત=મજુરી.

આથમતા=આથમીજતા

વઢાઈ=કપાઈ

દાદાજી=બાપના બાપ;

માના બાપ

સાદ=અવાજ

મલકાવી=હસવા જેવું
કરી.

ખેટા=દીકરા

બાથમાં=ખે હાથની

વચમાં

બચ્ચી=ખોકો; ચુંબન

બાથું=બાવાનું

તાળ=કામ કરવાને

લાયક

ઉનો=ગરમ

મખણુ=હાંસીને વલો-

વવાથી છાશના ઉપર

જે ઘેળો હલકો ચી-

ટણો પદાર્થ તરી

આવે છે તે;

વંતાક=વેગણુ

દડાડોઆ=રોજથી મ-

જુરી કરનાર

બાણુ=સુરજ;

બાણુ બૂડે=સુરજ

આથમે

દાતરડું=અનાજ ઘાસ

વગેરે કાપવાનું ભોલ-

નું વાંકું હથિયાર.

ચાસ=ખેતરમાં હળે

કરી પાડેલા આણ

ઉભા લીસોટા

ચચચાર=ચાર ચાર

દડાડો આથમે=સાંજે

સાર—મેહુતનો ખોરાક સાદો છે, પણ તેઓ મહેનતુ હોવાથી ઘણા મજબુત હોય છે; માટે આપણે મહેનત કરવી.

પાઠ ૨૮ મો.
ખળાં=ધણી ખળીઆ
પાથરા=કાપીને ભેયપર
નાખેલા છોડ;
ખળી=કણુસલામાંથી
દાણા છુટા પાડવા
માટે લીપી ચોખ્ખી
કરેલી જગા
ઢોર=ઢગણો
દાલબો=ખાલો કીધો
દાલરાને=ખગદી દારને
પગર=કણુપલામાંથી દા-
ણા છુટા પાડવા માટે
તેના પર ઢોરને ચલાવે
છે તે.
ષટનાણી=પટેવની ખેરી
ઉવણી=ઝટકી
કુંવગ=કુંડું ધાસ
કારમાર=કામકાજ
હરખ=ખાનંદ; ખુશાલી
હરખ માનો ન હોનો=
ધણીજ ખુશી પતીડતી
હોંસીલી=કેમંગી

પગર ફેરવતી હતી=
ખગદને ફેરવી તેના
પગવડે ઉંખી કચરા-
વતી હતી
હાલરું=ઉંખીમાંથી ધડું
અને છોડાં છુટા પા-
ડવા માટે તેના ઢગલા
પર ખગદને હારખંધ
જોડી ફેરવવામાં આ-
વે છે તે

પાઠ ૩૧ મો.
સહેલ=મજા; ગમત
ચંદ્રમા=ચાંદો;
મેદાન=ખુલ્લો સપાટ
જમીન
નીચે ઉતરી ગયો હતો=
દેખાતો અંધ થયો હતો
આથમે=દેખાતો અંધ
થાય
ખપોર=દહાડાનો ખાર
વાગતાનો વખત.

રાત=સુરજ આથમ્યા
પછી તે પાડો ઝગે
ત્યાં સુધીનો વખત
અજવાળું=કેળસ
ઝંખો=તેજ વગરનો
ઝગઝગે=ચળકે;

પાઠ ૩૨ મો.
ભાગ ૧ લો.
ઘોટલો=ચરને લગતો
ચોતરો
ઢંકાધ=દમાજ; છુપાધ
ફેરાં=મોટાં છાંટા
જરર=ખપ; ઉપયોગ
પાલો=કુમળાં પાંદડાં;
પાંદડાંનો જથ્થો,
ખી=ખીયાં
પે.ચી=નરમ
હમણાં=કાલ; આ વખતે
તળાવ=પાણી ભરાઈ રહે
તેનો મોટો ખાડો.
નદી=ખીદા પાણીનો વ-
હેતો મોટો વહેજો
પવન=વા; વાયરો

પાઠ ૩૨ મો.	રેલો=પ્રવાહી પદાર્થનું વહેવું તે	ધેખરીઓ=ધેખરના જેવો મીઠો
ભાગ ૨ જો.	રેલમરેલા=ચારે તરફ રે- લા નીકળવા તે	પરસાદ=ખાવાનું; જ- મવાનું
ચોક્યાં=અટક્યાં	ખિચાગ=ખાપડા	કારેલાં=એક જાતનું ક- ડવું શાક
ચોકખી=સાક	પછડાતા=અણગાતા	નેવણે=નેવાએ
ગામડાં=નાનાં ગામો	તણાઇ=ખેંચાઇ	
છોડી=મૂકી		

સમજુતી—હે વરસાદ તું આવ, જેથી કરીને અમને ધેખરના જેવું મીઠું ખાવાનું, ઉની ઉની રોટલી અને કારેલાંનું શાક મળે, હે વરસાદ તું ધણો આવ, કે જેથી નેવામાં પાણી આવે, અને નહારી છોડરીને દેડકાં ખેંચી જાય.

પાઠ ૩૩ મો.	રસ્તા=માર્ગ; વાટ	હોય છે. ૧) હાથે ચોં- ટી જાય એવી. ૨)
રેતી=પથરનો ઝીણો ભુકો	ચૂશી=શોષી	ડાખા પડે એવી. ૩)
ભુકો=ઝીણી રજ	પાઠ ૩૪ મો.	તાણુતાં તૂટે નહિ એવી.
મટોડી=માટી	ભટ્ટી=મોટો ચૂસો	કાણાં=ખાકાં
ડહેણું=માટીવાળું	સીંચ્યાં=ગોઠવ્યાં	કણુક = ધઉનો કેળવેલો
નીતરું=મેલ વગરનું; ચોકખું	છંટવાડો=છંટ પાડવા ત- થા પકવવાની જગા	લોટ
ધારવાળા=અણીવાળા	કહણુ=સખત	ધાટ=આકાર
તાણી=વસડી; ખેંચી	પગાડવાથી = અકાળ- વાથી	ધડો=ગાગરથી નાનું વા- સણ; દોરીઓ
કાંકરી=ઝીણા કાંકરા	ચોકણી = ચિકાશવાળી.	ગાગર=વડા કરતાં મે.કું
ખરે છે=તીચે પડે છે	(ચિકાશ ૩ જાતની	વાસણ ..
તળાએ=તીચે		કોઠી=અનાજ ભરી મુ-

કવાનો નાનો કોઠાર	૪)ગરમી વહી શકે છે.	હથોડી
કોડીઆં=દીવા કરવાનાં	પિત્તળ=જસત અને તાં.	ટીપ્પો=ધ્રુવો
માટીનાં વાસણુ	આની મેળવણીની બ.	જતરડો=તાર ખેંચવાનું
ફરતો=ચોગરદમ; બધી	નેલી પીળા રંગની ધાતુ	હથિયાર
તરફ	લુહાર=તોઢાના ઘાટ બ.	સોનું=પીળા રંગની કિં.
તાપ=ગરમી	નાવનાર	મતી ધાતુ
	ધમણુ=દેવતા કુંકવાનો	રૂપું=ધીળા રંગની કિં.
	સંચો	મતી ધાતુ
પાઠ ૩૫ મો.	સળીઓ=ગજીઓ	તાંબું=કાલ રંગની ધાતુ
ધાતુઓ=ખનીજ પદ-	ખૂમ=ત્રણો	કલાષ=ધીળા રંગની ધાતુ
ર્થો. ધાતુમાં નીચેના	લાલચોળ=ત્રણોજ ગરમ	(એ રૂપા કરતાં નરમ
ચાર ગુણો ખાસ હોય	એરણુ = સોની, લુહાર	હોય છે)
છે. ૧) ધાતુના કણો	વગેરે જેના પર મૂકી	સીસું=ધીળા મેલા રં.
ચળકતા હોય છે. ૨)	ટીપે છે તે	ગની ધાતુ
ધાતુઓ બારે હોય છે	હથોડો=ધાતુઓ ટીપ.	જસત=સફેદ મેલા રં.
૩) જમીનપર પડતાં	વાનું ઓળર; મોટી	ગની કઠણુ ધાતુ
ધાતુનો અવાજ થાયછે		

સોનું, રૂપું, તાંબું, લોહું, સીસું, જસત, કલાષ અને પિત્તળ એ ધાતુઓનું ઓળખાણ કરાવવું અને તેનો તફાવત સમજાવવો.

પાઠ ૩૬ મો.	સવાકો; દોઢીકં.	દોઢ પાષ; દોઢ પાંખની
નાણું=ચલણી સિક્કો	ઢ્યુ=એ સવાકાની કિં.	કિંમતનો તાંબાનો
શેડ=શાહુકાર	મતનો તાંબાનો સિક્કો;	સિક્કો.
પૈસો=ત્રણ પાંખની કિંમ-	એ સવાકા; અદીકો	રૂપીઓ=સોળઆનાની
તનો તાંબાનો સિક્કો;	અધેલો = અડધો પૈસો;	કિંમતનો રૂપાનો સિ-

ક્રો; સોળ આના	મહોર=૫૬૨ રૂપીઆની	૨ અડધા=૧ રૂપીઓ
અડધા=આઠ આનાની	કિંમતનો સોનાનો	૪ પાવલી=૧ રૂપીઓ
કિંમતનો રૂપાનો સિક્કો,	સિક્કો; ગેણી	૮ બેઆની=૧૩૫ રૂપીઓ
આઠ આના	આની=ચાર સવાકાની	૧૬ આના, આની=૧
પાવલી=ચાર આનાની	કિંમતનો નીકલનો	રૂપીઓ.
કિંમતનો રૂપાનો સિક્કો,	સિક્કો; ચાર સવાકા	૩૨ દણુ=૧ રૂપીઓ
ચાર આના	વટાવ્યા=છુટા પૈસા	૬૪ સવાકા=૧૩૫ રૂપીઓ
બે આની=બે આનાની	લીધા	૧૨૮ દોઢપાઈ=૧૩૫ રૂપીઓ
કિંમતનો રૂપાનો સિ-	૧૫ રૂપીઆ=૧ ગિની	૧૯૨ પાઈ=૧૩૫ રૂપીઓ
ક્રો; બે આના	(મહોર)	

સૂચના:—ચલણી નાણાંની ધાત પહેલા ધોરણના
“ મુખ ગણિત શિક્ષક ” માં જુઓ.

ટીપ:—પૈસાને કાઠિઆવાડમાં કાવડીઉં, ગુજરાતમાં કેટલેક
ઠેકાણે જઈ, સુરતમાં સવાકો અને મુંબાઈમાં દોઢિયું કહે છે.

પાઠ ૩૭ મો.	તકરાર=રકઝક; વઢવાડ	અણી=તીણો ભાગ
કુહાડી=લાકડા શાડવાનું	ધાર=અણીવાળી કોર	ચળકાટ=ઝળકાટ
લોઢાનું ઓળર	ચીરું=શાડું	મોટાઈ=વડાઈ; માન
સોય=લુગડાં શીવવાનું	મુદર=કુહાડીના માથા	કોદાળી=જમીન ખોદ-
લોઢાનું ઓળર	પરનો ભાગ; કુહાડી-	વાનું લોઢાનું ઓળર
લક્કડફોડા=લાકડા કા-	નો ઉપરનો ભાગ	વઢી=લડી
ડનાર	તોલે=ખરાખર	દીકરી=છોકરી
	નાકું=કાણું	પેદા થયાં=ઉત્પન્ન થયાં

સાર—આ દુનીઆમાં બધી વસ્તુઓ ઉપયોગી છે; માટે કાંઈએ બગાડ કરવી નહિ.

પાઠ ૩૮ મો.

વાટી=ફળ ફૂલવાળી
જગો; નાનો બાગ
માળી=ફૂલ વેચનાર;
છેડ ઉછેરનાર
ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા
છોડ અથવા ઝાડ
ક્યારા=આસપાસ પાળ
કરેલી હોય એવા
ચોરસ ત્રિકોણ વગેરે
આધારના જમીનના
બાગ
ચોરસ=ચારખુણાવાળો
આધાર
ગલગોટા=એક જાતનું
લાલ, પીળા રંગનું
ફૂલ.
ફળેછે=ફળ આપે છે
ઘાડમ=ઘાડમડીનું ફળ
જમરખી=જમરખનું
ઝાડ
પક્ષી=પંખી; પાંખવાળા

જનવર.
ડાળી=થડમાંથી નીક.
જેલો શંટો;
લાંબા ગોળ=લાંબગોળ
મધપુડો=મધમાખીને
રહેવાનું ઘર
મધમાખી=મધ બના-
વનારી માખી
મધ=ફૂલમાંથી ચૂસેલો
મિઠાશવાળો પ્રવાહી
પદાર્થ
ક્રાસ=કુવામાંથી પાણી-
કાઢવાનો ચામડાનો
કોથળો અને બળદ
વગેરે
આગ્યો રામ=ક્રાસ ઉપર
આગ્યો
થાળુ=કુવાના મથાળા
પરપાણી ભરવાનેઢાળ
પરતું બાંધેલું હવાડા
જેવું હોય છે તે

લલકારતો=લહેકારી કરી
બૂમો પાડતો
નીક=પાણી જવાનો રસ્તો
લીલાંછમ=ધણાંજ લીલા

પાઠ ૩૯ મો.

છોડવા=નાના ઝાડ; છોડ
ઉખેડી=મૂળમાંથી ખેંચી
મુળીઉં=મૂળ
ઘાંડી=ડાળી
કળી=ખીલ્યા વગરનું
ફૂલ
જીવતા=જીવવાળા
સુકાઈ જાય=ચીમળાઈ
જાય
પથરાઈ=ફેલાઈ
વેલા=ભોંયપર પથરાતા
છોડ

પાઠ ૪૦ મો.

ટટાર=સીધા
છલ=ઝાડની ચામડી

ખરખચડી=ખાડા ટેકરા
વાળા

પાઠ ૪૧ મો.

ગલકી=ગલકાનો વેલો

વળગી=ખાઝી

છાપડું=ધરતો છેક ઉપ
રનો ભાગ જેનાપર

નળાઆં હોય છે તે
વીંટળાઇતે=યોગરદમ વ-
ળગીને

આરીઆના=કુમળા ચી-
ભડાના

દોરડી=દોરી

અંતરે=છેટે

ગાંડા=ગાંડ

પાઠ ૪૨ મો.

કેરી=આંખાનું ડળ

આંખો=કેરીનું ઝાડ

મોર=આંખા આમલીનાં
ઝીણું ફલ

તાપે=તડકે

ભાર=મોજ; વજન
નીચીનમતી=લચી જતી
ગોટલો=આંખાના ખીનું
ઢાંકણ

ગોટલી=આંખાનું ખી.

ઘોળજે = દાખી દાખીને
પોચી કરજે

ભગવાને=પરમેશ્વરે

જતન=સંભાળ

ઢીલો=પોચો; નરમ

ડીકું=ડીચું

પાઠ ૪૩ મો.

ધીમે=હળવે

હીડે=ચાલે

ભસતો=ભોં ભોં કરતો

સામી થાય છે=લડવાને
તૈયાર થાય છે

અમળાઇતે=વળ ખાઇતે;

મરડાઇતે

જડખાં=ડાયાં

વાગોળવું=ખાધેલું પાછું
મોંમાં લાવી ચાવવું તે

નિરાંતે=સુખે; નચિંતે

ઉપાડે=કંચકે

ખરી=ગાય ભેંસ વગેરે-
ના પગના તળીખાનું
હાડકું.

ફાટ=ચીરો

ખાડા=ખાખોચીઆ

તોરાવર=જખરી;

વગડાકિ=જંગલી; જંગ-
લમાં રહેનારી

પુરી પડે=લંકાવે, ખર
આવે

પાઠ ૪૪ મો.

લાગ=દાવ, વખત

ટોળામાંથી=જથામાંથી;

છટકી=નાસી

કુંગરા=નાના ટેકરા

ચારો=લીડું ધાસ

માંડી=ગોડવી; મૂકી

હરતા=થોમતા

ફૂંદકો=છલંગ; શાળ; ડેકડો

ચતુપાટ=ખરાખર ચતુ

ભરવાડ=ધેટાં બકરાં

ચરાવનાર

કેરકરક;=તકાવત
મજામુત=જામરા
આછા=થોડા
જીન=ઘેટાના વાળ

પાઠ ૪૫ મો.

મીઠું=મિઠાશવાળું
મુથુ=કાપદો
ફાંડું=ટાંડું
ફેનું=ગરમ
અગટી જાવ=શાટી જાવ
ચોખ્ખું=મેલ વગરનું;
માંજેલું
પહેલાં=અગાઉ
આંચળ=ધાન
મેલ=કચરો

દાણો=અડદ, ગુવાર વગેરે
જાણુમો=વસ્તુઓ; ચીજો
અશ=દહીંમાં પાણી ના-
ખી વલોવવાથી બને
છે તે

નાવીને=ગરમ કરીને
શીખંડ = દહીંમાં ખાંડ
નાખી છણવાથી બને
છે તે

ગોચો=લોંછો; લચકો
માવો=દૂધને બાળી બા-
ળીને લોચા જેવું કરે
છે તે

પેંડા = માવામાં ખાંડ
નાખી ગોળી વાળી બ-
નાવે છે તે

તર=મલક
દૂધપાક=દૂધને ઉકાળી
ખાંડ ચોખા નાખી
બનાવેલો પાક
ખાસુદી=માવો થતાં પ-
હેલાં ખૂંડ નાખી બ-
નાવેલો પદાર્થ

પાઠ ૪૬ મો.

પ્રાણી = જેને જીવ છે
અને જે અહીં તહીં
હીંચરી શકે છે તે

છેલ્લી=છેવટની
ડાધીઓ=કુતરાનું નામ છે
સમા=મંડળી; ટોળી
ઉપરી=મોટો; વડો

ઠરાવો=નક્કી કર્યો
ટીપુ=કુતરાનું નામ છે
ચાલાક=હોંશિયાર, ચંચળ
કારકુન=મહેતો, લખવાનું

કામ કરનાર

ગુપચુપ=મૂંઝા

અંતે=આખરે; છેવટે

ગંધ=વાસ

શિઆળ=શાડી ખાનારું

કુતરા જેવું જનાવર

રીઝે=ખૂશ થાય

માંસ=ગોસ

અણીવાળા=તીણા

દાઢ=મેવડાં દાંત

કરકરા = ખરછટ; નરમ

નાહ તે

ફટતો=ખહાર નીકળતો

ધણી=માલિક

જે=જય; રતેહ

પાઠ ૪૭ મો.

ચાંચ=પક્ષીનું મોં

સમડી=એક જાતનું પક્ષી

કપુતર=એક જાતનું પક્ષી
કીડા=પેટે ચાલનાર
નાનાં જીવડાં

જીવડાં=જંતુ; નાનાં જીવ
માળા=પક્ષીને રહેવાનાં
ઘર

પાઠ ૪૮ મો.

પાંજરું=પીંજરું; પોપટ
ઉંદર, કોયલ, તીતર,
વાઘ, સિંહ વગેરેને
રાખવાનું ઘર

ભૂખ્યો=ખાધા વિનાનો
નરખુચ=એક જાતનું ફળ

કકડો=ટુકડો

કા કા=કાગડાનું

ખોલવું તે

ઢીલ=શરીર

ફેર=તફાવત, ૫૨૬

જીવજંતુ=નાના જીવડાં

કાહેલું=કોલી ગએલું;

બગડી ગએલું

સળેલું=સડી ગએલું;

: જીવાત પડેલું

પાછળ=પછાડી

લાલ=રાતી

છેડેથી=નાકેથી

ભાવ્યું-પસંદ પડ્યું

ફૂદતો=કુદકા મારતો

ચોક=ઘરની વચમાંની

છોખંધ ખુદ્દી જગા

પાઠ ૪૯ મો.

રકાખી=કાચની તાસક

હલાવ્યું=એક રસ કચું

વાહ=શાખાશ

નારંગી રંગ=નારંગીના

જેવો રંગ

સરખે ભાગે=બરાબર

પાઠ ૫૦ મો.

પારણું=લાકડાના ચોક

ઠાનું ઘોડીકું

ઝોળી=ચાર છેડા બાંધી

લઘ વચમાંથી ઝુલતો

રાખેલો લુગડાનો કકડો

પાસું=ખાણુ

પાંગરા=ઝોળીએ ભેરવ-

વાની લાકડીઓ

દોયણું=ઝોળી બાંધવાની

દોરી

ઝાપટી=ખંખેરી;

મોભ=ઘોડીઆની વચ-

માંનો આડો થાંભલો

ભેરવ=વળગાડ

ભમરો=જાકડાની કુદડી;

ચકરડી

પાયા=પગ

પોચી=સુંવાળી; નરમ;

ખૂંચે નહિ એવી

ગોદડી=નાનું ગોદડું

હીર=રેશમ

ઝુલાવવા=હલાવવા

હાલરડું=ખાળકને ઉં-

ધાડવાનું ગીત; હાલો

ધુમણુ=પારણા કે ઘો-

ડીઆમાં સુવાડીને ગા-

તાં ગાતાં દોરી ખેંચી

હીંચકા નાખવા તે

ગીતે ધુમણુ ધાલું=હાલ-

રડાં ગાઇ હીંચકા નાખું

રંગીત=રંગેલો

પોદો=સૂઓ

હેતે=વહાલથી

ઝુલાવું=હીંચકા નાખું

પધરાવું=મેસાડું

ચીતરેલ=ચીતરેલી

પદાવું=શીખવું, બણાવું,	તળાઇ=ગાદલું; ગદેલો;	હીચોળું=હીંચકા નાખું
મોરલો=મોર	તાજી=નવી	ધેરાંધેરાં=મધુરાં મધુરાં
મદાવું=જડાવું	ચિનાઇ=ચીન દેશમાં	લાડકડા=લાડકા;
મખમલ=એક જાતનું	ખનેલી	વડાલા
સુંવાળું કપડું	ફલડાં=ફૂલ	ગજવે=ગજવામાં;
મશરૂ=એક જાતનું રે-	સેજ=પથારી	
શમી કપડું	ખિજાવું=પાથરું	

સમજુતી—હાલરડું વહાલું લાગે છે, હો મારા બાઇને (છોકરાને) હાલરડું વહાલું લાગે છે; તેથી હું ગીત ગાતાં ગાતાં દોરી ખેંચીને હીંચકા નાખું; હે રસીલા તમે રંગેલા પારણામાં સૂધ જાઓ, તો હું તમને ઘણા હેતથી હીંચકા નાખું, બાઇને પારણે ભમરીઓ જડાવું અને પુતળીઓ ખેસાડું, બાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૧) પારણે ચીતરેલી ચાંચની ચકલી, અને બણુતો હોય એવી રીતે પોપટ ખેસાડું; બાઇ તારે સારી રીતે રમવા માટે મોરને સોનાથી જડાવું, બાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૨) પારણામાં મખમલ અને મશરૂની નવી તળાઇઓ પથરાવું. અને તેના ઉપર ચંપાના ફૂલની તરેહવાળી ચીન દેશમાં ખનેલી ચાદર પાથરું, બાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૩) મારા વડાલા બાઇ હું પારણે રેશમની દોરી ખાંધી તને હીંચકા નાખું અને તને ઉંઘ આવે એવાં મીઠાં ગીત ગાઉં; હે લાડકડા બાઇ તમે ઉંઘીને ઊડશો. ત્યારે તમારા ગજવામાં ખાવાનું ઘાલીશ. (મતલબ કે ઉંઘી ઉડ્યા પછી તને ખાવાનું આપીશ) બાઇને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૪)

પાઠ ૪ થો.	તમામ=બધા; સધળા	સંગ=સોબત; દોસ્તી.
નિશાળીઆને કાય-	દો=આપો	ચોડી=લગાડી; રાખી.
દાની વાત.	માન=આખર	ચિત્ત=મન.
મધ્યર=પરમેશ્વર	ગુરુ=મહેતાજી; મારતર.	શિક્ષા=શિખામણુ; બોધ.
નિત્ય=રોજ; હંમેશાં	સમા=જેવા; બરાબર.	રૂડી=સારી.
નિત=રોજ; હંમેશાં	જ્ઞાન=સમજણુ; અકલ.	રીત=ચાલ ચલગત.
પરોઢીએ=સુરજ ઉગતા	તજવું=છોડી દેવું; કાઢી	પેર=રીત; પેઠે.
પહેલાં	નાખવું.	નીસરી=નીકળી.
	અંગ=શરીર.	પાંસરું=સીધું; રખડવા
	હામળીને=સંપીને.	વગર

સમજુતી--હંમેશા સુરજ ઉગતા પહેલાં ઝીઠવું અને પરમેશ્વરનું નામ દેવું; પછી દાતણ પાણી કરી લઈ નહાઈને બધા પાઠ તૈયાર કરવા. (૧) માખાપ કહે તેમ કરો, અને વડીલની સાથે વિવેકથી ચાલો; મહેતાજીને બાપ જેવો ગણો, જેથી સારી સમજણ મળશે. (૨) કદાપિ જુદું બોલવું નહિ, અને શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાખવી, (મતલબ કે કામ હોંસથી કરવું અને વાર લગાડવી નહિ.) બધા સાથે સંપીને ચાલવું, અને સારી સોબત રાખવી. (૩)

રોજ નિશાળે જવું, અને મન લગાડીને બણવું; મહેતાજીની શિખામણુ માનવી અને સારી ચાલ ચલગત રાખવી. (૧) બણતી વખતે મન રમતમાં રાખવું નહિ, એ તમે સારી પેઠે સમજો. નિશાળેથી છુટ્યા પછી સીધા ઘેર જવું. (મતલબ કે રસ્તામાં રખડવું નહિ.) (૨)

પાઠ ૯ મો.	દેખી=જોઈ	બોકી=બચ્ચી; ચુંબન
મા સંબંધી કવિતા.	હરખાઉં=ખૂશ થાઉં.	બાથ બીડે=બે હાથ
સર્વ=બધાં	ચાંપ=દબાવે	પહોળી કરી છાતી
	સાથ=સાથે.	સાથ દબાવે.

માંવ=માં	ખાતું=ખાવાનું	પેટ ભરીને=ધરાઈને
પંપાળીને=હાથ ફેરવીને	મારી જાત=મારું શરીર	માડી=મા
મુખ=મોઢું	લગાર=જરા	નવ=નહિ
દુખડાં=દુઃખો	તે વાર=તે વખતે	સાથી=બધા કરતાં
મીઠા=સારા	ઉંઘાડવા=ઉંઘ લાવવા	હેત=વહાલ; પ્યાર
કલોલ=મળ; આનંદના	હાલો=ઉંઘ આણવાનું	અપાર=અણુજ
શબ્દો	ગીત	આભાર=પાડ; ઉપકાર

સમજુતી—હું માને જોઈને બહુ ખૂશ થાઉં છું, અને દોડતો દોડતો તેની સામે જઈ છું; મા મને લઈને છાતી સાથે દબાવે છે. બચ્ચી કરીને બે હાથ પહેાળા કરીને દબાવે છે. (૧) બોળામાં લઈને મને ધવરાવે, અને શરીરપર હાથ ફેરવીને ખૂશ થાય છે. મારું મોઢું જોઈને (મને જોઈને) હરખાય છે, અને પાતાના બધાં દુઃખો ભૂલી જાય છે. (૨) પંખી આનંદથી બોલતાં હોય તેના જેવા મારા બોલ મીઠા લાગે છે; મા મને સાંઝે ખાવાનું આપે છે, અને મારા શરીરની બહુ સંભાળ રાખે છે. (૩) મને જરા રડતો જાણીને, તે વખતે ગમરાતી ગમરાતી દોડી આવે છે; જો હું હસું અને રમું તો તે બહુ ખૂશ થાય છે, અને મને ઉંઘાડવાને માટે તું હાલરડા ગાય છે. (૪) જો હું માંદો પડું તો તું ઓસડ પાય છે, અને તું (માડી) પણ પેટ ભરીને ખાતી નથી; બધા કરતાં તારું હેત ઘણુંજ છે. માટે હું તારો ઘણો પાડ માનું છું. (૫)

પાઠ ૨૧ મો.	કઠી=કોઈ વખત	હવા=પવન
પરમેશ્વરના ગુણનું	અગણિત=ગણાય નહિ	દામ=પૈસા
ગાયન.	એટલા	દીએછે=આપે છે
ચંદ્ર=ચાંદો	ઉજાસ=અજવાળું	પાળે=પુરું કરે; પોપણ કરે
વીસરું=ભૂલું	કામ=માટે	તમામ=મધા
પ્રભુ નામ=પરમેશ્વરનું	ઉપયોગી=બપની;	દેવા=આપવાને
નામ	જરૂરની	

સરળવી=પેદા કરી
સૌ=બધે
હામ=ઠેકાણે

પાન=પાંદડાં
દયા=મહેરખાની
સેવક=દાસ; ચાકર

હામ=હિંમત

સમજુતી—ભગવાનનું ભજન ભૂત્રીશ નહિ, હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂત્રીશ નહિ. પરમેશ્વરે અજવાળાને માટે ચંદ્રમા, સુરજ અને ગણાય નહિ એટલા તારા બનાવ્યા છે. હું કદી પણ (૧) ઘણી ઉપયોગની જે હવા તે તેં આપી છે, તેના કાંઈ પૈસા ખેસતા નથી. હું કદી પણ (૨) તું વરસાદ વડે અનાજ આપે છે, અને બધા જીવોનું પોષણ કરે છે. હું કદી પણ (૩) દૂધ દહીં આપવાને માટે તેં બધે ઠેકાણે ગાય અને ભેંસને પેદા કરી છે. હું કદી પણ (૪) તેં ઝાડ, પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, આંખો, ગુલાબ, બદામ વગેરે બનાવ્યાં છે. હું કદી પણ (૫) તમે મહેરખાની કરીને મને ઘણી વિદ્યા, સુખ અને હિંમત આપો હું કદી પણ. (૬).

પાઠ ૨૫ મો.
માખાપની ચાકરી.

લુલાં=લગડાં
સેવા=ચાકરી
અમાપ=ઘણીજ
કે'=કહે
ધન=પૈસા
તીરથ=જગ્યા
પરખી=જાણી

કાવડ=વાંસને બે છેડે
શીકાં બાંધી બના-
વેલી તે
મનસુખો=વિચાર
માતપિતા=માખાપ
તે વાર=તે વખતે
ધન ધન=વાડ વાડ
સારા=ચાકરી કરે એવા
સંતાપ=મનનું દુઃખ
સઘળાં=બધાં

જેવારે=જે વખતે; જ્યારે
આશીશ=મહું થજો
એમ કહેવું તે;
અપાર=ઘણીજ
ફરજ=પોતાને કરવાનું
કામ;
બગવી=પુરી કરી
મંર=મહેરખાની; દયા
લીલાલહેર=મજા; બધી
વાતે સુખ

સમજુતી—માધવનાં માખાપ ધરડાં, લુલાં, આંધળાં અને ગરીબ હતાં, તેઓની માધવ ઘણીજ ચાકરી કરતો હતા (૧) માધવને એનાં માખાપે કહ્યું કે અમારા મનની વાત સાબળ, જો, અમારી પાસે પૈસા અને આંખો હોત, તો જગ્યા કરવા જાત. (૨) માખાપનું મન પરખી લઇને તેણે તેમને સુખી કરવાનું ધાર્યું, જો હું

કાવડમાં બેસાડીને જત્રા કરાવું તો આ એમનું દુઃખ મટે. (૩) એવો વિચાર કરીને કાવડ બનાવી અને માખાપને બે બાજુએ બેસાડ્યાં. (૪) પછી ખાંધે કાવડ ભેરીને જત્રા કરવા ગયો, માધવના આવા હેતથી બધાને નવાઈ લાગી. (૫) આવા છોકરાને વાહવાહ છે, (શાખાશ છે.) અને માખાપને પણ ધન છે; જો છોકરા સારા હોય તો કંઈ દુઃખ રહે નહીં (૬) બધી જત્રા કરાવીને જ્યારે તે ઘેર ગયો. ત્યારે માખાપ ખૂશ થયાં; અને ઘણાજ આશિર્વાદ દીધા. (૭) છોકરાએ પોતાની ડરજ બજવી, (પોતાને જે કામ કરવાનું હતું તે કર્યું) તેથી પરમેશ્વરની મહેરબાનીથી માધવ અને તેના માખાપ બધી વાતે સુખી થયાં. (૮)

સાર—જે છોકરાં માખાપ તરફ પોતાની ડરજ બજાવે છે, તેને રમત, ગમત અને સુખજ મળે છે.

પાઠ રટ મો.	સદાય=કંમેશ	આમ=આવી રીતે
એતરમાં કણસલાં	ઉભરાયો=થયો	બજો=કણસલામાંથી
ધાસ વગેરે કાપ-	સુંદર=સારો	અનાજ છુટું પાડવાની
વાનું કામ.	દાલ=પાક	જગા; મોટી ખળી
કાપણી=કાપવાનું કામ	લણીએ=છોડપરથી લઈ	હૈયે=મનમાં; હૈયામાં
આમ=આ તરફ	લઈએ.	લણણી=લણવાનું કામ
તમામ=બધા	ખંત ધરીને=કાળજી	અથવા કણસલાં કાપી
હમંગે=હોંસથી	રાખીને	લેવાનું કામ
બાર માસ=એક વરસ	કાં=શા માટે	કાળી=ખાચકો; નાની
માસ=મહીના	હુંડા=જુવાર, બાજરી-	નાની પૂળાઓ
પીરસીને=મૂકીને	નાં કણસલાં	આસપાસ=આજુબા-
સંપે=એક બીજની સાથે		જુ.
		વાળુ=રાતનું ભોજન

સમજુતી—હે બાળકો તમે બધા આમ આવે; આપણે હોંસથી કાપણીનું કામ કરીએ. જુઓ જુઓ પેલી વાળીઓ! વરસીને

નય છે, એ બાર મહીનાનું અનાજ આપે છે તે હંમેશાં એક બીજાની સાથેજ રહે છે. હે બાળકોં (૧), ખેતરમાં કેવો સારો પાક થયો છે ! ચાલો આપણે કાળજી રાખીને કાપી લઈએ; શું કરવા કાલ કરીએ ? (વાર લગાડીએ ?) હે બાળકોં (૨) હાથમાં દાતરડું વાંકું લઈને આ પ્રમાણે કણસલાં કાપો; અને તેનો ખજીમાં લઈને ઢગલો કરતાં મનમાં દિંમત રાખો. હે બાળકોં (૩) અનાજ લણવાનું કામ પુરું થયું, હવે બધાએ ઘાસ કાપો; અને ઘાસના ચરચર બાયકા લઈને બધાએ આ બાજુએ મૂકા. હે બાળકોં (૪) આપણે પૂજા બાંધીને ગાડામાં નાખી કામ પુરું કરીએ, પછી ઘેર જઈને વાળુ કરીને બધાએ પરમેશ્વરનું ભજન કરીએ, હે બાળકોં (૫)

પાઠ ૩૦ મો.	ભરેલા	હુંસા=ફાતરાં, છોડા
ખજીઓ	અનાજ=દાણા	કાથળા=ગુણો
ખજાં=કણસલામાંથી	છડું=જુડું	સાથ=સાથે
અનાજ છુટું પાડવા-	સરસ=સારાં	હાથોહાથ=એકબીજાની
ની જગા; ખજીઓ	પિત્તાય=કચડાય	મદદથી
આવાર=આ વખતે.	કણુ=અનાજના દાણા	ખેડુત=ખેતી કરનાર
દીસે=દેખાય	ઉપણીએ=ઝાટકીએ	મહેનત=મજુરી
તૈયાર=કણસલાંથી		રળ=ફાયદો; લાભ

સમજુતી—હે છોકરાઓ હમણા આમ આવો, જુઓ ખજીઓ તૈયાર દેખાય છે; ચાલો આપણે આજે હુંડામાં રહેલા અનાજના દાણા તરત છુટા પાડીએ. (૧) જેમ બળદો ગોળ ફરતા હોય, તેમ આપણે સૌ ફરીએ; જો હુંડાં સારી પેઠે કચડાય તો તેમાંથી અનાજના દાણા તુરત છુટા પડે. (૨) આવી રીતે બધું અનાજ આપણે ટોપલામાં ભરીએ અને પછી ઝાટકીએ; તેથી જુઓ જુઓ ફાતરાં ઉડી નય છે, તે બધા દાણા નીચે વેરાય છે. (૩) આપણે સાથે કાથળાઓ લઈ તેમાં આવી રીતે હાથો હાથ અનાજ ભરીએ, જો આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજે મજુરીનું રળ મળે. (૪)

હિલ માટે સૂચના.

- ૧ છોકરાઓને ઉંચાઈના પ્રમાણમાં, સીધી હારમાં, એકેક હાથને છેટે, બે પગ વચ્ચે ૪૫ અંશનો ખુણો રહે એવી રીતે ઉભા રાખવા, પછી નંબર આપવા.
- ૨ નંબર બોલતી વખત દરેક છોકરો પોતાની નીચેના છોકરા તરફ મોં કરી નંબર બોલે.
- ૩ શિક્ષકની સામે ઉભેલી હારના છોકરાંઓએ પોતાના જમણા હાથ તરફથી એટલે શિક્ષકના ડાબા હાથ તરફથી નંબર બોલવાની શરૂઆત કરવી.
- ૪ આગળ કે પાછળ ખસવામાં પ્રથમ ડાબો પગ ઉપાડવો.
- ૫ એક હારની બે હાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે.
 - ૧ છોકરાઓને એક, બે; એક, બે, એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
 - ૨ બેકી નંબર એક ડગલું આગળ.
 - ૩ બેકી નંબર એક ડગલું જમણી તરફ.

ઉપર મુજબ હુકમ કરવો.

 - ૧ છોકરાઓને એક, બે, ત્રણ; એક, બે, ત્રણ. એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
 - ૨ એક નંબરવાળા એક ડગલું પાછળ.
 - ૩ ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું આગળ.
 - ૪ એક નંબરવાળા એક ડગલું ડાબી તરફ.
 - ૫ ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું જમણી તરફ.

ઉપર મુજબ હુકમ કરવો.

૭. ડમ્બેદસ, કડાં બારબેદસ વગેરે વહેંચવાની રીત નીચે મુજબ.

- ૧ દરેક હારના છેલ્લા નંબર પાસે ડમ્બેદસો મૂકવા પછી છેલ્લા નંબરે બે ડમ્બેદસ બે હાથમાં લઈ પોતાની ઉપર ના છોકરાને આપવા એ પ્રમાણે દરેક છોકરા પાસે બન્ને ડમ્બેદસ રહેશે.
- ૨ પછી ડમ્બેદસ ભોંયપર સામા સીધી હારમાં ઉભા મૂકાવવા, ડમ્બેદસ વચ્ચે એક વેંતનું અંતર રખાવવું.
- ૩ ડમ્બેદસ મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાખીને પકડવા.
- ૪ રમતો અગિયાર સુધી કરાવી બારે ડમ્બેદસ પહેલાં મૂકવા હતા તે પ્રમાણે મુકાવી દેવાવવા.
- ૫ એકની કૃતિ પ્રમાણે ૩, ૫, ૭, ૯, ૧૧. બેની કૃતિ પ્રમાણે ૮, ૬, ૮, ૧૦.
- ૮ રમતો પહેલ વહેલી શિક્ષકે જાતે કરી બતાવવી.
- ૯ સારો મહાવરો થયા પછી છોકરાઓને પોતાની મેળે બોલીને કરવા કહેવું.
- ૧૦ એક રમત બરાબર સરામથી ને સાથે કરતાં આવડ્યા સિવાય બીજી રમત શીખવવી નહિ.
- ૧૧ દરેક રમત કરાવતાં પહેલાં “તૈયાર” અને “ચાલો” એવા હુકમ આપવા.
- ૧૨ “તૈયાર” કહેતાંની સાથે છોકરાઓએ ડમ્બેદસ લેવાને તૈયાર થઈ રહેવું.
- ૧૩ “ચાલો” ના હુકમની સાથે ડમ્બેદસ લઈ હાથ સીધા લટકતા રાખી ઉભા રહેવું.

(અસલ દિલ અને કસરત મોઢે બોલાવ્યા સિવાય કરાવતા હતા, પણ હાલ મોઢે બોલાવીને કરાવવાનો રિવાજ પડ્યો છે; માટે પોતાના વિચાર ઉપર આધાર રાખી ચાલવું.)

ડમ્બેદસની હિલ.

હેતુ-છાતી તથા હાથના સ્નાયુ ખીલવવાનો.

રમત ૧ લી ૧) બેડ હાથ ઉંચા. ૨) બેડ હાથ નીચા.

રમત ૨ છ ૧) જમણો હાથ ઉંચો, ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૩ છ ૧) બેડ હાથ ઉંચા. ૨) બેડ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ.)

રમત ૪ થી ૧) બેડ હાથ સામા. (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેડ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં. (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ)

રમત ૫ મી ૧) બેડ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેડ હાથ કોણીમાંથી વાળી મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાવી.

રમત ૬ ફી. ૧) બેડ હાથ સામા મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ. ૨) બેડ હાથ કોણીમાંથી વાળી મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાવી.

રમત ૭ મી બે પગ વચ્ચે એક ફુટનું અંતર રાખવું. ૧) બેડ હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવા. (ડમ્બેદસ ઉભા રહે એવી રીતે) આ વખતે એડા ઉંચી કરવી ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૮ મી ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવો.
અને ડાબા હાથની મુઠ્ઠી છાતી આગળ. (જમણો
હાથ ને ડાબો હાથ તીરકસ લીટીમાં રહે તે પ્રમાણે)

૨) એકથી ઉઘડું.

રમત ૯ મી પગ પહેલાં હતા તેમ. ૧) જમણો હાથ સામો ડમ્બેલ્સ
ઉભો રાખવો, ડાબો હાથ પીડગમ પાછળ ખેંચવો.

૨) એકથી ઉઘડું.

રમત ૧૦ મી ૧) બેઉ હાથ સામા (ડમ્બેલ્સ ઉભા રાખવા) ૨)
બેઉ હાથ પાછળ પીડગમ ખેંચવા. (મુઠ્ઠીઓ છાતીના
પાસાને અડકેલી રહે એવી રીતે.)

(જે જે રમતમાં એકથી ઉઘડું લખેલું છે ત્યાં એકની સંજ્ઞાથી
ઉલટી કૃતિ કરાવવી.)

અંક સૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા. કિંમત ૦-૦-૩

જેમાં અંક ઉપરથી મૂળાક્ષર શીખવા શીખવવાની રીત, કાનામાત્રા
વગરના શબ્દોથી મૂળાક્ષર, યાદ રહે તેવા શબ્દો સહિત આપેલી છે.
આમાં બતાવેલી પદ્ધતિથી શિક્ષણ આપવાથી તેમજ શીખવાથી
બાળી હુંક મુદતમાં આંકડા તથા મૂળાક્ષર લખતાં વાંચતાં
આવડી જાય છે.

પહેલા ધોરણનો

“પદાર્થપાઠ શિક્ષક” બે આના.

કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-સુરત.

પાઠવાર જોડાક્ષર તથા અઘરા શબ્દો.

દિવાળી	દેવળ	ઠખાટ	ફળીઆ	ભાંચો
અક્ષર	ખુધવાર	કોટ	ઘાઘરી	કચો
ઉઠ્યાં	મુસલમાન	દહાડામાં	ઓઢણી	કચારે
નિશાળ	જુમેરાત	અહીં	ખંદન	આખ્યા
સઘળાં	શનિવાર	નિશાળીઆ	પરીક્ષા	અડાડયો
લીંપેગુપે	અઠવાડીઉં	શિખામંણુ	ચોકખાઈ	પૂછયું
સંજેરી	દરવાજા	ઇશ્વર	ચોકખાં	મહીના
ધુધરા	પાટીઉં	જ્ઞાન	ધૂળ	કંસાર
સાથીઆ	ફૂલઝાડ	નિત્ય	સાહેબ	ખોલાબ્યાં
લુગડાં	ચંપેલી	દાતણ	ગંદી	મંડયો
ઘરેણું	કસરત	નાહ્યા	ગંદો	કઠી
દારૂખાતું	ઘંટ	જીરું	ડીલ	પાનસોપારી
દિવસ	ખેડક	ચિત્ત	સાલ્લા	સગાં
ફટાકડા	શીશી	શિક્ષા	ઘોવડાવવાં	વહુ
ત્રીજો	નકશો	લાગ્યો	ગંદવાડ	ભત્રીજો
શુક્રવાર	ચિત્રો	ઘોતડી	માંદા	ભાણેજ
છેલ્લો	ટાંગેલો	અંગરખી	કવિતા	માસી
વિષે	ખુણામાં	ટોપી	મુખડું	માસો

સુધી	લખોટા	લેંધી	હીલ	પીતરાઈ
રવિવાર	ચોકકું	સુરવાલ	વરસગાંઠ	મસિઆઈ
ફાઈઆત	પીરચ્યાં	હોડી	દુઃખ	ચપુ
ઝોરમાઈ	ખખે	વાહળી	તુકસાન	ગમ્યો
દૂધભાઈ	મટુભાઈ	ધીરૂ	ખીજ્યા	પૂછયું
સાસુ	ઉભણી	રામુ	છુંદાય	દેશાઈ
સસરો	કનુભાઈ	સરત	છૂંદી	છેયાં
સર્વે	આશોપાલવ	જીત્યો	ઢોર	લલ્લુ
ખાથ	શંભુભાઈ	સુંદર	ઉપરાંત	વખાણ્યો
દુખડાં	પૌંઆ	મજ્યો	નક્કી	પાઘડી
ભૂલી	વધારેલાં	કાંચળી	છુટો	સાચાબોલુ
કલોલ	લીંબુ	રડ્યા	છૂટ્યો	મશ્કરી
ખૂશ	નારંગી	વિના	મૂકી	પસ્તાય
ઓસડ	લાડુ	રડાવશે	દીવાલેન	ખચ્યાં
ક્યાં	રાંદેરી	દેડકાં	સમજ્યો	ખૂમા
ખોડ્યો	શેતરંજી	પથરા	પછું	શરમાઈ
પ્રમણે	પાંદડાં	ફેંકાફેંકી	હોશિયાર	નાખ્યાં
સોરાખજી	કુલડીઓ	ધડાધડ	સેળલેળ	છેતર્યા
કહ્યું	પાથરણું	માર્યા	સંતાવા	સપઠાય
અદખ	વાડકો	ડાહ્યા	ફીકર	જુઠાણું
પૂઠે	ચટણી	ઊઠ્યો	શાખાશ	શિઆળ

ઉતર્યા	ખૂબ	પ્રાણી	પુરી	જીકિત
માંડયું	અગણિત	હંમેશાં	આદુ	કુંડાં
અલ્યા	ઉભસ	રસ્તો	વંતાક	લણુણી
વિચાર	હ્રદ	કુંકાડા	દહાડીઆ	વાળુ
કર્યા	સ્વપ્નું	ઉંદર	ખૂડે	છુટું
સાંભળતાં	શિકાર	દેડકાં	પુરં	રિલાય
ખાંધ્યું	ખચ્યું	છૂંદી	દાતરડાં	ઉપણીએ
મેંમાં	રૂપાળું	ચટકા	ત્રણ	ડુસાં
હર	મૂક્યો	પ્રાણ	ચચચાર	ઉડી
રસ્તામાં	પકડયું	લુલા	પાથરા	કેથળા
અન્ન	માંડયું	આંધળાં	પહોંચ્યાં	ચંદ્રમા
ભૂખ્યો	છલંગ	મનસુખો	ઉતર્યા	ત્યાંસુધી
ભિખારી	પુરુષ	સંતોષ	ઠાલવ્યો	નીકળ્યો
ક્યાં	કહ્યું	આશીશ	પટલાણી	બોલ્યો
આંધળો	પરમેશ્વર	ચતુરાઈ	કુંપણ	વિષે
અપંગ	આણ્યું	માર્યા	ઢગલા	અજવાળું
દુકાન	ઉંદરડી	ઉંડું	ખૂશ	કામડું
ધશ્વર	ભંડારીઉં	સુખી	હોંસીલી	ઝગઝગે
વિદા	બિલાડી	છુપાઈ	ઉમંગ	વાદળાં
ચંદ્ર	પૂછવું	ઘઉં	વાદળીઓ	બેસાડયાં
પ્રભુ	દુઃખ	ખચી	દાતરડું	આણ્યાં

લાગ્યાં	ભટ્ટી	કાઢ્યા	લીલાંછમ	તુરીઆ
ઢંકાઇ	સીંચ્યાં	ઢળુ	વચ્ચે	ગલકી
મોઢાં	ચપ્પુ	અધેલા	મૂળીઉં	ચઢ્યાં
ઢરીઓ	નાખ્યું	રૂપીઓ	ઢાંડીઓ	વીંટળાઇ
થેલ્યાં	ઇંટવાડો	શેઠ	કૂટેલો	તરખુચ
રહ્યાં	નળીઆં	ઊઠ્યા	પાંદડાં	ટુંકા
ચોકખી	કચાં	કુહાડી	લીંબુ	ગાંઠા
રેલમરેલા	કોડીઆં	સોચ	સુકાઇ	લાવ્યાં
ઘેબરીઓ	ધાતુઓ	લક્ષડફેરા	ભોંચમાંથી	કૂલ
પરસાદ	મૂક્યો	મુદર	કોહળાનો	કચાંથી
ઢેકું	પૂછ્યું	ચળકાટ	લીમડો	ડીલ
પથર	સમજ્યો	ખિચારી	ટટાર	ગોટલો
ખ્યાલું	પિત્તળ	ત્રિકોણ	ઉંચું	દાતણ
નીતરું	લુહાર	ગલગોટા	કૂટે	ઘોખજે
ભુકો	તપાવ્યો	દાડમ	ડાળીઓ	ડીકું
ખ્યાલા	ટીચ્યો	જમરૂખ	ખરખચડી	હીંડ
ડહોળું	તાંબું	લટકતું	ખુરસીઓ	કુતરો
કાદર	ટિપાય	મધપુડે	ખાટલા	શીંગડાં
સાહી	ઓળખાવ્યા	મધમાખી	પાટલા	અમળાઇ
ચૂમી	વત્તા	લલકારતો	લીલુંજમ	તૂટી

નિરાંત	પ્રાણી	ભૂખ	હાલરડું	ફડાફડ
વાગોળવું	બખબે	ભૂખ્યો	ધુમણ	ફાટફાટ
વગડાઉ	છેલ્લી	હુચ્ચા	ચોતરેલ	સોળ
ઘેટું	ટીપુ	જીવજંતુ	મશરૂ	નહિ
પત્થર	ઠરાંચો	સળેલું	ચિનાઇ	દહીં
મજ્યું	ગુપચુપ	ભાંચું	ફૂલડાં	ધમણ
લાગ્યું	શિઆળ	આણ્યાં	હિંચોળું	જસત
ફૂલું	બોલાંચો	પડીકાં	જુલાવવા	કણક
ગળડયું	મોહું	શીખંચું	પાંસરું	કોઠી
ચત્તુપાટ	પીછાં	પોપટ	અંગરખી	ઘોડીઉ
દિવાળી	સમડી	જાંબુડો	ત્યારે	માંસ
પુછડી	જીવડાં	બનાંચો	સુરજ	હળદર
મજબુત	ઇંડાં	પારણું	દશમું	દોહ્યાં
બચ્ચાં	ઘડાઘડ	મુખડું	દોરડાં	ગોદડીઓ
ખવરાવવા	આંગળાં	પાંગરાં	અહીં	શાક
શીખંડ	જોડાએલાં	દોચણાં	મૌ	ત્રીજો
દૂધપાક	જળકુકડી	ધૂળ	સઢ	કુતરો

પહેલા ધોરણનો

“પદાર્થપાઠ શિક્ષક” બે આના.

કર્તા—જગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર—સુરત.

જાહેર ખખર.

કિન્ડરગાર્ટન સીસ્ટમ મુજબ. નવાં ધોરણ મા

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. તરફથી બહાર પડેલી બુ

બાળવર્ગની નોટ ... ૦-૨-૬

સાતમીના અર્થ ... ૦-૮

બીજીના અર્થ... ... ૦-૩-૦

પદાર્થપાઠ ભાગ ૧નો. ૦-૩

ત્રીજીના અર્થ... ... ૦-૪-૦

પદાર્થપાઠ ભાગ ૨નો. ૦-૧

ચોથીના અર્થ... ... ૦-૬-૦

મૂળાક્ષર કિત્તા... ... ૦-૧

પાંચમીના અર્થ ... ૦-૬-૦

સુરત શહેરનો નકશો. છપા

છઠ્ઠીના અર્થ.... ... ૦-૭-૦

ચોર્યાસીતાલુકાનો ,, ૦-

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ ૦-૩-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક બીજીના અર્થ ૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજીના અર્થ ૦-૬-૦

અંક સૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા કિંમત ૦ આનો-જેમાં
અંક ઉપરથી મૂળાક્ષર શિખવવાની રીત, મૂળાક્ષર કાના માત્રા
વગરના શબ્દોથી યાદ રહે તેવા શબ્દો સહિત.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

શાહપોર } મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. ના સોલ એજન્ટ—
સુરત. } શા. મગનલાલ મોતીરામ

પહેલા ધોરણનો “પદાર્થપાઠ શિક્ષક.” બે આના, છપાય છે.
પ્રાથમિક તથા આમ્યશાળાના હરેક ધોરણના—

—“મુખગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

સ્વં નવલરામ લ. કૃત ‘બાળ ગરખાવણી’ ની નોટ બે આના.

કર્તા-મગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-સુરત.

